

Innst. 313 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget frå justiskomiteen

Dokument 19 S (2009–2010)

Innstilling frå justiskomiteen om årsrapport for 2009 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag

Til Stortinget

1. Samandrag

1.1 Innledning

I henhold til St.prp. nr. 12 (2008–2009) og Innst. S. nr. 107 (2008–2009) skal Utvalgene for rettferdsvederlag gi Stortinget orientering om sitt arbeid gjennom en årsrapport.

Ved behandlingen av St.prp. nr. 12 (2008–2009) har Stortinget vedtatt at ordningen med billighetserstatning skal endre navn til rettferdsvederlagsordning, idet dette gir et mer dekkende uttrykk for hva ordningen står for. Betegnelsen rettferdsvederlag har derfor fra 1. januar 2009 avløst begrepet billighetserstatning. Billighetserstatningsutvalgene heter fra årsskiftet Utvalgene for rettferdsvederlag.

Justissekretariatene, som ivaretar sekretariatsfunksjonen for utvalgene, har fra 1. januar 2009 endret navn til Statens sivilrettsforvaltning.

Rettferdsvederlagsordningen er Stortingets egen ordning. Etter den kan enkeltpersoner søke om et skjønnsmessig vederlag av staten for forhold der personen er kommet særlig uheldig ut og er påført skade eller ulempe som ikke dekkes etter alminnelige erstatningsregler eller gjennom trygde-, forsikrings- eller erstatningsordninger. Ordningen er basert på sedvane. Sakene avgjøres av Stortingets utvalg for rettferdsvederlag.

Stortinget har vedtatt særordninger av rettferdsvederlagsordningen for flere grupper.

1.2 Orientering om arbeidet i 2009

Det har også i 2009 vært stor aktivitet og høy produksjon. De tre utvalgene har til sammen holdt 31 møter og avgjort 1 673 saker i ordningen. Det er om lag 24 pst. lavere enn rekordårene 2008 og 2007. Når man legger til saker som er avvist fra realitetsbehandling og saker som er avsluttet som følge av at søker er død, er antallet ferdigbehandlede saker 1 820 for året 2009. Inngangen av nye søknader var 1 076, som er en nedgang på 15 pst. fra 2008.

Det har gjennom hele 2009 vært tre utvalg i arbeid med rettferdsvederlagsordningen. Dette innebærer en stor utfordring når det gjelder å sikre ensartet praksis. Det har derfor vært særlig fokus rettet mot likebehandling. I den forbindelse har det vært holdt flere samordningsmøter.

1.3 Resultater 2009

Det er i 2009 mottatt 1 076 søknader om rettferdsvederlag. Inngangen av nye saker er redusert med 15 pst. i forhold til 2008. Tendensen med fallende søknadsmengde har vedvart de siste to årene, og utvalgene betrakter nedgangen som en naturlig følge av den markante økning i saksvolumet årene forut. Søknader som gjelder den alminnelige rettferdsvederlagsordningen øker vesentlig, mens det er en reduksjon i antallet søknader etter særordningene, både for særordningen for tidligere barne- og skolehjemsbarn, samer/kvener og for romani/tatere.

Det er i 2009 behandlet 1 673 saker i utvalgene og 125 søknader er avvist fra realitetsbehandling. De typiske grunnlag for avvising er at forholdet omfattes av andre offentlige erstatningsordninger, forholdet ikke er rettslig foreldet eller forholdet gjelder trygdeytelser, der det er vedtatt eget regelverk for klagebehandling. Saksbehandlingen er i 22 saker

avsluttet før vedtak er truffet, som følge av at søker er død.

Utvalgene har innvilget rettferdsvederlag i 1 287 saker, som utgjør 77 pst. av totalen. Søknaden ble avslått i 386 saker (23 pst.). I året 2008 ble 87 pst. av søknadene innvilget. Nedgangen i innvilgelsesprosenten ses i sammenheng med at andelen av saker etter særordninger er redusert i 2009. For særordningene gjelder lempede beviskrav, som medfører høyere innvilgelsesandel.

Det er i 2009 utbetalt 203,2 mill. kroner i rettferdsvederlag. Dette er en nedgang på 11 pst. fra 2008, da det ble utbetalt 227, 2 mill. kroner. Nedgangen er et resultat av at antallet innvilgede saker i 2009 er 1 287, mens det i 2008 ble innvilget vederlag i 1 915 saker.

Det følger av den særordning som gjelder for romani/tatere, at det etter nærmere vilkår i saker som omhandler flere grunnlag, kan tilkjennes rettferdsvederlag som i sum overskrider de beløpsgrenser som gjelder etter hver enkelt ordning. Det har i 2009 vært truffet vedtak i 11 slike saker.

Det er ingen restanser i utvalget eller Statens sivilrettsforvaltning. Det er imidlertid fortsatt restanser i faginstansene, og ved årets utløp er 1 985 forhold under forberedende saksbehandling der. Det samlede antallet saker som disse forholdene representerer, kan være lavere, ettersom en enkelt sak ofte kan omfatte forhold som er til utredning hos flere faginstanser. Ved utløpet av 2009 er 352 saker ferdig utredet og i prosess for behandling i utvalget. Saksmengden er ikke større enn hva som anses hensiktsmessig for å opprettholde god flyt i utvalgenes arbeid.

Utvalget for rettferdsvederlag har i 2009 i to saker besluttet å legge saken frem for Stortinget for avgjørelse med tilrådning om å innvilge vederlag utover den fullmakt utvalget er gitt. Justisdepartementet har følgelig lagt sakene frem for Stortinget i Prop. 63 S (2009–2010). Ved Stortingets behandling i mars 2010 ble det truffet vedtak i samsvar med innstillingene.

Stortinget vedtok 10. juni 2005 en utvidet og tilpasset rettferdsvederlagsordning for «dei tidlegare barneheims- og spesialskuleelevane». Vedtaket ble fattet på grunnlag av NOU 2004:23 («Befringrapporten»), St.meld. nr. 24 (2004–2005) og Innst. S. nr. 217 (2004–2005). Utvalgene I og II har i sin praksis lagt til grunn at ordningen kun omfatter barn ved de institusjonene som var omfattet av Befringutvalgets mandat og utredning. Etter at utvalg III kom i funksjon i 2008, fremkom det imidlertid uenighet om riktigheten av denne praksis.

For å få en avklaring av det spørsmål som uenigheten knytter seg til, ble spørsmålet forelagt Stortinget ved brev 11. juni 2009. I brevet ble det redegjort

for uenighet om praksis når det gjelder fosterhjemsbarn. Det ble avholdt et møte mellom medlemmene av utvalgene og Stortingets president der uenigheten ble belyst. Behandlingen av saker som ble berørt av uenigheten, ble stilt i bero i påvente av avklaringen. Under henvisning til behovet for nærmere utredning fant Stortinget ikke å kunne ta stilling til tolkingsspørsmålet, og viste til den prinsipielle gjennomgang av rettferdsvederlagsordningen som presidentskapet har bedt regjeringen foreta. Det ble samtidig uttalt at utvalgene kunne fortsette sin praksis, men slik at sakene måtte behandles på ny dersom Stortinget senere fastslår en annen forståelse av regelverket. Utvalgene forholder seg til dette.

Forholdet mellom Stortingets rettferdsvederlagsordning og særlige erstatningsordninger slik som Norsk Pasientskadeerstatning har vært forelagt Stortinget en rekke ganger. Det har der vært vist til at det har vært ansett lite hensiktsmessig å la rettferdsvederlagsordningen supplere ordninger hvor myndighetene positivt har vurdert det offentlige erstatningsansvar, slik at søkerens rettsstilling har vært ansett uttømmende regulert av disse ordningene. I den forbindelse er det presisert at dette gjelder også der søkeren ikke har fått medhold i sitt krav etter ordningene eller hvor forholdet er foreldet i forhold til dem. Det vises til dokumentet for nærmere drøftelse av problemstillinger knyttet til dette spørsmålet.

1.4 Utvikling 2010

Statens sivilrettsforvaltning arbeider med å innføre elektronisk saksbehandlingssystem i 2011. Systemet vil kunne gi mer detaljert statistikk over saksfeltet. Inntil systemet er implementert, vil Statens sivilrettsforvaltning utvide det manuelle registreringssystemet, slik at det for 2010 også kan gis statistiske opplysninger om de enkelte søkegrunnlag etter den alminnelige rettferdsvederlagsordningen. Det vil videre innføres manuell registrering av de enkelte grunnlagene for avvising av søknader.

Etter den ordinære rettferdsvederlagsordningen har utvalgene fullmakt til å innvilge rettferdsvederlag med inntil kr 200 000 i den enkelte sak. Dersom et utvalg finner at en søker bør innvilges rettferdsvederlag med et høyere beløp, forelegges saken for Stortinget med innstilling. Saksgangen i slike tilfeller er at saken går via Justisdepartementet som utarbeider proposisjon. Det har hittil vært få slike saker.

På bakgrunn av prisutviklingen (beregnet på grunnlag av konsumprisindeksen) som har medført at kr 200 000 i desember 1996 tilsvarer kr 263 825 i desember 2009 (prisstigning 31,9 pst.), er det etter utvalgenes syn grunn til å vurdere om fullmaktsgrensen i den ordinære rettferdsvederlagsordningen bør justeres. Det vil være flere faktorer som kommer inn når en eventuell forhøyelse av fullmaktsgrensen fast-

settes – og særlig hvis også andre beløpsgrenser vurderes samtidig. Utvalgene antar at fullmaktsgrensen i hvert fall bør forhøyes til kr 250 000.

Som oppfølging av anmodning i brev 3. februar 2009 fra Stortingets president til Justisdepartementet har regjeringen varslet en prinsipiell gjennomgang av rettferdsvederlagsordningen.

2. Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Jan Bøhler, Sigvald Oppebøen Hansen, Stine Renate Håheim, Thor Lillehovde og Tove-Lise Torve, frå Framstegspartiet, Hans Frode Kielland Asmyhr, Morten Ørsal Johansen, Åse Michaelsen og leiaren Per Sandberg, frå Høgre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, frå Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og frå Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til at rettferdsvederlagsordninga er Stortingets eiga ordning. Ordninga kan søkjast av einskildpersonar for å få eit skjønsmessig vederlag av staten om dei har kome uheldig ut eller er påført skade eller ulempe. Vederlagsordninga er basert på sedvane og skal kome til bruk når dette ikkje er dekkja av alminnelege erstatningsreglar eller trygde-, forsikrings- eller erstatningsordningar.

Komiteen er tilfreds med at aktiviteten har vore stor i 2009, sjølv om talet på nye saker har vore mindre enn rekordåra 2007 og 2008.

Komiteen registrerer at det gjennom heile 2009 har vore tre utval i arbeid med rettferdsvederlagsordningane. Komiteen er vidare glad for at det er etablert eit godt samarbeid mellom utvala og dei førebuaende instansane for dermed å sikre ein einsarta praksis. Komiteen er vidare tilfreds med den ambisiøse målsettinga når det gjeld sakshandsamingstid av sakene og viser til at Statens sivilrettsforvaltning i det store fleirtalet av saker i 2009 har nådd dei fastsette måla når det gjeld sakshandsamingstid. Komiteen føreset òg at faginstansane i sitt førebuaende arbeid arbeider aktivt for å nå måla om 12 månaders sakshandsamingstid.

Komiteen viser til at utvala, etter den ordinære rettferdsvederlagsordninga, har ei fullmakt til å godkjenne rettferdsvederlag med inntil kr 200 000 i den enkelte saka. Komiteen konstaterer at det i 2009 berre var to saker som Stortinget blei bedt om å løyve vederlag utover den fullmaktsramma som utvalet er gjeven. Komiteen viser elles til at fullmakta på kr 200 000 blei fastsett ved Stortingets vedtak den 12. desember 1996. På bakgrunn av prisutviklinga vil komiteen nå tilrå at fullmaktsgrensa i den ordinære rettferdsvederlagsordninga blir auka frå kr 200 000 til kr 250 000.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringa i forbindelse med statsbudsjettet for 2011 vurdere å auke fullmaktsgrensa i den ordinære rettferdsvederlagsordninga frå kr 200 000 til kr 250 000.»

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, registrerer at det er usemje i rettferdsvederlagsutvala når det gjeld tolking av praktiseringa av rettferdsvederlagsordninga etter St.meld. nr. 24 (2004–2005). Utvala I og II har i sin praksis lagt til grunn at ordninga berre gjeld barn ved dei institusjonane som var omfatta av Befringutvalets (NOU 2004:23) mandat og utgreiing. Etter at utval III kom i funksjon i 2008, kom det fram usemja om denne praksisen. Enkelte utvalsmedlemmer meinte at ei slik avgrensing ikkje var i samsvar med Stortingets innstilling og vedtak. Fleirtalet viser til at denne usemja blei lagt fram for Stortingets presidentskap ved brev 11. juni 2009 og seinare ved eit møte mellom Stortingets president og medlemene av utvala der denne usemja blei belyst.

Fleirtalet viser også til Stortingets behandling av Innst. 63 S (2009–2010) der Stortinget blei invitert til å ta stilling til å tolke mandatet for rettferdsvederlagsutvala når det gjeld kva slags grupper som er omfatta av den nye bevisbyrda og behandlingsforma som blei innført etter Stortingets behandling av St.meld. nr 24 (2004–2005). Stortinget fann ikkje å kunne ta stilling til desse tolkingsspørsmåla før det var gjort ein prinsipiell gjennomgang av rettferdsvederlagsordninga slik Stortingets presidentskap hadde bedt om.

Av omsyn til mellom anna personane som vedkjem denne tolkingusemja, meiner fleirtalet at ei slik utgreiing må bli gjennomført så snart som råd. Fleirtalet registrerer at det er fleire fagdepartement som har ulike grupper som kjem inn under rettferdsvederlagsordninga. Derfor er det viktig at dei forskjellige departement så fort som råd gjer ein gjennomgang og vurdering av eigne grupper/ansvarsområde slik at Stortinget får ei samla framstilling å ta stilling til.

Fleirtalet ser fram til at regjeringa legg fram ei sak for Stortinget så fort som råd i tråd med fleirtalet sine merknader i Innst. 63 S (2009–2010), medrekna kva slags grupper som bør omfattast av eksisterande særordningar og om det bør opprettast særordningar for nye grupper.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at det ved behandlingen av årsrapport for 2008 fra Stortingets billighetserstatningsutvalg ble vist til brev av

3. februar 2009 fra daværende stortingspresident Thorbjørn Jagland til Justis- og politidepartementet der presidentskapet mente at det er behov for en prinsipiell gjennomgang av billighetserstatningsordningen, og at det ville være mest naturlig at regjeringen tok initiativ til en slik utredning. Disse medlemmer stiller igjen spørsmål ved om det er noen saklig grunn til forskjellig behandlingsmåte for de nevnte grupper. For disse medlemmer fremstår det fortsatt som litt tilfeldig at spesialskoler for «evneveike» ikke ble nevnt i St.meld. nr. 24 (2004–2005), og at de som har en fortid der, således ikke har blitt nevnt som kategori i den tilpassede ordningen. Videre fremstår det for disse medlemmer som tilfeldig hvem som i sin tid ble plassert i spesialskoler for elever med atferdsvansker og hvem som ble plassert i spesialskoler for «evneveike». Dette kan tilsi at sakene til de impliserte ikke bør behandles forskjellig.

Disse medlemmer viser igjen til at det i brevet til Stortingets presidentskap også etterspørres en avklaring på om barn plassert i fosterhjem av det offentlige skal omfattes av den tilpassede ordning. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til Innst. S. nr. 217 (2004–2005) side 9 og siste merknad under overskriften «Avgrensning». En enstemmig komité tok i klartekst til orde for at de som er plassert i fosterhjem av det offentlige, skal behandles under den tilpassede ordningen.

Disse medlemmer viser til at lederen for det ene rettferdsvederlagsutvalget ved behandlingen av fjorårets årsmelding ba om avklaringer av hvordan utvalgene skal forholde seg fremover og den gang stoppet behandlingen av en del saker grunnet dette. Disse medlemmer viser igjen til brev av 3. februar 2009 fra daværende stortingspresident Thorbjørn Jagland vedrørende behovet for en prinsipiell gjennomgang av rettferdsvederlagsordningen. Disse medlemmer vil ikke ta endelig stilling til tolkningen av regelverket før slik utredning foreligger, men registrerer dessverre at slik utredning ikke har blitt fremlagt Stortinget. Disse medlemmer understreker at utredningen må fremlegges snarest mulig.

Disse medlemmer viser til at et samlet storting ønsker en gjennomgang av utvalgenes arbeid. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer igjen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremlegge en utredning som belyser konsekvensene av en utvidelse av utvalgenes mandat, slik det fremkommer av årsrapporten fra utvalgene og brevet fra Trond Dolva til Stortingets presidentskap av 11. juni 2009.»

Disse medlemmer vil understreke at utvalgenes behandling av sakene ikke bør overstige 12

måneder. Dette medfører at offentlige organer som bidrar til gjennomføringen av utvalgets arbeid, eksempelvis med innhenting av dokumentasjon eller uttalelser om sakenes faktum og historikk, må levere sine bidrag innen tidsfrister som gjør dette mulig. For søkerne av rettferdsvederlag vil det føles som en tung ekstra belastning å måtte kjempe i lang tid for å få avgjort sine søknader.

3. Familie- og kulturkomiteen sine merknader

Komiteens utkast til innstilling ble 1. juni 2010 oversendt familie- og kulturkomiteen til uttalelse, som i svar av 3. juni 2010 hadde følgende merknad:

«Familie- og kulturkomiteen viser til brev fra Justiskomiteen, datert 1. juni 2010, vedrørende Dokument 19 (2009–2010) Årsrapport fra utvalget for rettferdsvederlag for 2009.

Komiteen ber om at følgende merknad fra Kristelig Folkeparti tas inn i innstillingen:

'Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til Justiskomiteens merknader og synes det er positivt at det nå kommer en sak til Stortinget der praktiseringen av dagens rettferdsvederlagsordning blir drøftet. Dette medlem er opptatt av at en får klargjort spørsmålet om hvorvidt ordningen kun omfatter barn ved de institusjonene som var omfattet av Befringutvalgets (NOU 2004:23) mandat og utgreiing eller om den omfatter alle barn i spesialskoler uavhengig av plasseringsgrunnlaget. Stortinget må tolke mandatet for rettferdsvederlagsutvalget når det gjelder hva slags grupper som er omfattet av den nye bevisbyrden og behandlingsformen som bli innført etter Stortingets behandling av St. meld. nr 24 (2004–2005). Videre bør en se på praksis knyttet til fosterhjemsbarn. Dette medlem ser derfor fram til at regjeringen legger fram en sak for Stortinget så fort som mulig, hvor det legges opp til avklaring om hvilke grupper det er som bør omfattes av eksisterende særordninger og om det bør opprettes særordninger for nye grupper, blant annet for norske skoler i utlandet.'

Når det gjelder de øvrige partier som er representert i Justiskomiteen viser disse til sine respektive merknader.»

4. Forslag frå mindretal

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremlegge en utredning som belyser konsekvensene av en utvidelse av utvalgenes mandat, slik det fremkommer av årsrapporten fra utvalgene og brevet fra Trond Dolva til Stortingets presidentskap av 11. juni 2009.

5. Tilråding frå komiteen

Komiteen har elles ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjere følgjande

v e d t a k :

I

Dokument 19 S (2009–2010) – årsrapport for 2009 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag – vert å leggje ved møteboka.

II

Stortinget ber regjeringa i forbindelse med statsbudsjettet for 2011 vurdere å auke fullmaktsgrensa i den ordinære rettferdsvederlagsordninga frå kr 200 000 til kr 250 000.

Oslo, i justiskomiteen, den 3. juni 2010

Per Sandberg

leiar

Sigvald O. Hansen

ordfører

